

Віч-на-віч, у зоні контакту

Вступ

Джильберто ДІ ПЕТТА¹

*Хто досягає останньої
сходинок, більше не потре-
бує риштування.*

Й. Г. Фіхте, 1804

Бруно Кальєрі² без вагань назвав би цю книгу Франчесетті «віатикумом». Але чим є чи радше чим був «віатикум»? Є два тлумачення цього терміна. Перше повертає нас до Стародавнього Риму, де «віатикум» означав усі необхідні запаси для подорожі. Друге — більш сучасне за походженням і ширше за значенням, пов'язане з гравцями в азартні ігри в Монте-Карло, де віатикум — це допомога, яку казино давало людям, що програли усі свої гроші, щоб оплатити дорогу додому. Отже, центральною темою обох версій є подорож. У першому випадку йдеться про подорож із дому, у другому — про подорож додому. Подорож (досвід), у яку мандрівник або той, хто подоро-

¹ Психіатр, феноменологічний психопатолог.

² Бруно Кальєрі (1923–2012) — один із засновників італійської феноменологічної психопатології.

жує, вирушає з легким спорядженням і в яку можна взяти з собою лише найнеобхідніше. Або тому, що подорож така довга (і повна пригод) та обов'язкова, тож валізи мають бути легкими; або тому, що ви ризикнули і втратили усі свої початкові запаси, тож усе, що ви можете зробити, — це піти, взявши те, що у вас залишилося, тобто себе. У будь-якому разі віатикум — це майже ніщо, але воно диявольськи необхідне. Це не власне подорож, а сукупність умов, що уможливлють цю подорож. Інакше кажучи, це те, на чому фокусується свідомість подорожнього під час подорожі й особливо після неї. Саме віатикум гарантує безпеку подорожі, дає змогу подорожньому зробити висновки з мандрівки і спробувати можливі варіанти вибору на неминучих перехрестях, спираючись на власні ресурси.

Отже, який стосунок цей віатикум Франчесетті й терапевтична подорож, у здійсненні якої він покликаний допомогти, мають до феноменологічної (і гештальтистської) психопатології? Феноменологічна психопатологія, безсумнівно, є постулатом цієї книги, але на практиці вона зникає, стаючи «внутрішньою», як і гештальт-структура, щоб звільнити місце для чистоти або, якщо хочете, для контамінації переживання. Для співпереживання. Або радше для усвідомлення себе як спільного втілення, дуальності терапевта й клієнта, які спів-створять світ, коли спів-існують у спів-часі і спів-просторі. Отже, терапевт перебуває під впливом тих самих умов, що й пацієнт. Піддаючись подиху того самого вітру, перебуваючи під тим самим небом, підтримувані тією самою землею, загублені в тому самому морі, вони разом рухаються, разом пускають коріння. Психопатологічна структура

не збігається з мандрівкою — вона не є мандрівкою, так само як і віатикум не є нею. Але вона дає можливість досягнути суттєві елементи подорожі. І досягнути їх саме тієї миті, коли вони стають подієвими.

Відтоді як (приблизно два століття тому) ми, психіатри, були делеговані для зустрічі з тими, хто загубився на нічийній землі існування і постійно страждає від хвороби під назвою «життя», ми не робили нічого іншого, окрім як будували концептуальні бар'єри, пристрої для фільтрування, метаболізму й розподілу катаболітів зустрічі. На практиці ми послідовно будували паркани й шукали параметри для обліку терапевтичної дії, розбиваючи її на рухи, тактики й динаміку. І все це в ілюзії її відтворюваності. Усе заради того, щоб зробити свій внесок (навіть себе...) у побудову емпіричної бази даних, яку можна обробити статистичною мовою позитивістської науки. Але життя неможливо відтворити. Момент, який ми проживаємо, є безперервним; це безперервне теперішнє, де живі уламки минулого можна віднайти лише в тілі пам'яті, та й то лише в імпульсі, що веде нас уперед. Часом ці досконалі машини (психотерапевтичної) зустрічі є такими гіпертрофованими (в моделях), що стають абсолютно байдужими, тобто не приділяють особливої уваги власне суб'єктам цієї зустрічі. Адже кожна зустріч передбачає щонайменше двох суб'єктів, «вкинутих» (залучених) у цю зустріч, які занурюються в її атмосферу. І рано чи пізно атмосфера поглинає їх. Занурені суб'єкти намагаються встановити контакт (з) один з одним, і тут їхні зусилля, часто приховані туманом, можуть призвести до того, що вони зіштовхнуться один з одним. Вони відчують один одного. Їхні тіла (пережи-